

Warszawa, dnia 18-10-2022

Zn.spr.: ZG.6004.1.2022

Informacja o sposobie i zakresie uwzględnienia uwag i wniosków do protokołu z Komisji Założeń Planu (KZP) Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Łochów na lata 2025-2034

Lp.	Treść wniosku (grupy wniosków)	Lokalizacja	Sposób i zakres uwzględnienia wniosku	Zakres nieuwzględnienia wniosku i uzasadnienie
1	2	3	4	5
1	Nie wycinanie lasów sąsiadujących z budynkami mieszkalnymi	Łosiewice	W sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej pozostawiany będzie pas wysokiego drzewostanu wraz z podszytem o szerokości około 30m lub kształtowany będzie nowy ekoton.	
2	Lepsze konsultacje i komunikacja nadleśnictwa ze społeczeństwem, media społecznościowe, tablice ogłoszeniowe w pobliskich wsiach, spotkania w dni wolne od pracy, leśnicy z mieszkańcami a nie tylko z samorządowcami, język zrozumiały dla laików	Szumin, Łosiewice	Konsultacje odbywają się zgodnie z obowiązującymi wymogami. Nadleśnictwo jest otwarte na komunikację ze społeczeństwem w ramach prowadzonych akcji, jak również w bezpośrednich spotkaniach z miejscową społecznością. Wstęp do prognozy oddziaływania PUL na środowisko będzie napisany prostym językiem.	
3	Wniosek o uwzględnienie w PUL drzew spełniających kryteria pomnika przyrody nie zależnie od tego czy mają one obecnie ten status	Szumin	Postulat realizowany w związku ze stosowaniem zarządzenia dyrektora LP o minimalizowaniu skutków gospodarki leśnej i ochrony miejsc lęgowych. Pojedyncze drzewa lub ich grupy w różnych formach np. alei, które wyróżniają się pokrojem od pozostałych drzew tego gatunku, mogą być uznane w wydzieleniu, jako osobliwości przyrodnicze.	

4	Wniosek o ochronę drzew dziuplastych i wpisanie działań do POP	Szumin	Postulat realizowany zgodnie z zarządzeniem nr 31 Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie z dnia 16 listopada 2020r. w sprawie zasad minimalizowania wpływu realizacji prac gospodarczych na miejsca rozrodu i lęgi ptaków w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie. Powyższe działania będą zapisane w Programie Ochrony Przyrody.
5	Wniosek o wyznaczenie ostoju dla zwierząt – oddz. 602, sąsiedztwo rz. Wilżanki	Szumin	Las własności Skarbu Państwa w oddziale 602 z uwagi na lokalizację na rozlewiskach rzeki Bug oraz dużą wartość przyrodniczą tworzy wyspę i zostanie wyłączony z użytkowania.
6	Wniosek o ochronę stanowisk roślin chronionych	Szumin	Postulat realizowany zgodnie z Instrukcją Urządzenia Lasu. W PUL – Programie Ochrony Przyrody w wydzieleniach leśnych, w których zostaną zidentyfikowane gatunki roślin i grzybów podlegające ochronie gatunkowej ścisłej lub znajdujące się na czerwonych listach gatunków zagrożonych, zostaną zaplanowane odpowiednie działania ochronne mające na celu ochronę stanowisk danego gatunku.
7	Udostępnienie informacji o planowanych pracach gospodarczych w PUL w formie pliku.shp	Szumin	Dane będą udostępnione.
8	Udostępnienie referatu i koreferatu z KZP	Szumin	Referat i koreferat zostały zweryfikowane podczas KZP, a ustalenia z narady ujęte są w protokole z KZP. Dokumenty udostępniono w BIP pod adresem: https://www.gov.pl/web/regionalna-dyrekcja-lasow-panstwowych-w-warszawie/plan-urzedzenia-lasu .

9	<p>Objęcie wybranych wydziałów statusem lasu o zwiększonej i szczególnej funkcji społecznej oddziały: 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 195, 196, 197-205, 208-218, 221-229, 388-433 – strefa intensywnego oddziaływania społecznego. Statusem nie obejmować oddz. 602, 190 ghjn – zrębów upraw i młodników.</p>	<p>Szumin, Jerzyska, Borzomy, Łosiewice, Wywłoka, Urle, gm. Jadów</p>	<p>Zgodnie z ustaleniami Komisji Założeń Planu (KZP) zostaną wyznaczone obszary lasu o zwiększonej funkcji społecznej.</p>	<p>Wyłączenie całych oddziałów jest nieuzasadnione. W ocenie nadleśnictwa nie wszystkie obszary są intensywnie użytkowane społecznie.</p>
10	<p>Wyłączenie z użytkowania (brak wycinek) konkretnych fragmentów lasu 126, 127, 128, 138, 148, 169, 170, 174, 175, 183, 184, 185, 195, 196, 197, 198, 199, 220 602 – otulina rzeki i sąsiedztwo obszaru Natura 2000, okolice miejscowości Nadkole, Łazy, Rafa, Szumin.</p>	<p>Szumin</p>	<p>Ograniczenie cięć zupełnych nastąpi w sąsiedztwie cieków wodnych –zgodnie z zapisami ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o lasach oraz ustawy o ochronie przyrody dotyczącymi dobrych praktyk w gospodarce leśnej. W Planie Urządzenia Lasu wprowadzony zostanie zapis odnoszący się do drzewostanów otaczających rezerwaty przyrody: „W przypadku wykonywania użytkowania rębego należy pozostawiać strefę buforową w postaci pasa starodrzewu o szerokości min. 40-50 m od granicy rezerwatu przyrody. W buforze nie będą wykonywane zręby zupełne”. Celem zapisu jest zabezpieczenie zbiorowisk roślinnych znajdujących się w rezerwacie przed zaburzeniami spowodowanymi zmianą warunków świetlnych.</p>	<p>Lasy w strefie przylegającej do obszarów Natura 2000 nie będą wyłączone z użytkowania. Dyrektywy Unii Europejskiej nie zakładają wyłączenia z użytkowania lasów w obszarze Natura 2000 oraz w strefie przylegającej do obszarów Natura 2000.</p>
11	<p>Ochrona lasów podmokłych – wyłączenie z użytkowania lasów na siedliskach wilgotnych, łągowych i bagiennych</p>	<p>Szumin, Urle</p>	<p>Najcenniejsze przyrodniczo unikatowe lasy na siedliskach bagiennych i łągowych będą wyłączone z użytkowania. Zgodnie z zapisami protokołu z KZP lasy na siedliskach bór suchy, bór bagienny, bór mieszany bagienny, las mieszany bagienny, las łągowy.</p>	<p>Stopień uwilgotnienia siedliska nie jest jedynym kryterium decydującym o wyłączeniu z użytkowania. Zgodnie z Instrukcją Urządzenia Lasu siedliska wilgotne to takie, w których orientacyjny poziom wiosennego występowania wody gruntowej wynosi 0,8-1,8 m poniżej</p>

				poziomu gruntu. Wybrane drzewostany na siedliskach wilgotnych mogą być wyłączone z użytkowania na podstawie kryteriów przyrodniczych.
12	Obniżenie etatu pozyskania drewna do poziomu z 2005 r. lub o 35 % w porównaniu z bieżącym PUL	Szumin, Strachów, Urle, Łosiewice, Wywłoka	Wysokość etatu pozyskania drewna będzie wynikała ze struktury klas wieku i potrzeb hodowlanych drzewostanów zgodnie z zasadami określonymi w Instrukcji Urządzania Lasu uwzględniającymi zachowanie trwałości lasu.	Nie można przyjąć zmniejszenia etatu o określony procent. Wysokość etatu pozyskania jest wypadkową wieku drzewostanów, zinwentaryzowanej zasobności, potrzeb hodowlanych drzewostanów z uwzględnieniem zabiegów pozwalających zachować trwałość lasu.
13	Ochrona przyrody - ochrona korytarzy ekologicznych dla zwierząt	Szumin	Las pełni rolę korytarzy do przemieszczania się zwierząt i jest miejscem jej bytowania. Budowa pionowa drzewostanu i zróżnicowana struktura wiekowa drzewostanów, zapewniają bytującej w nich zwierzynie właściwe warunki do rozrodu, rozwoju i przeżycia. Gęste uprawy leśne i młodniki są chętnie odwiedzane przez zwierzynę poszukującą schronienia i pokarmu.	Mozaika siedlisk i zróżnicowanie wiekowe drzewostanów zapewniają możliwość bezpiecznego przemieszczania się zwierząt. Postulat powinien pojawiać się każdorazowo przy zmianie planów zagospodarowania przestrzennego gminy i zmianie kierunków zagospodarowania gruntów na nieleśny i nierolniczy. Wkraczanie w środowisko przyrodnicze z zabudową wprowadza bariery niemożliwe do przekroczenia dla zwierzyny, której zabiera się jej areał.
14	Polityka przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym – ograniczenie pozyskania (oddz. od 115 do 156, 181, 184, 190, 191, 195, 196, 199, 200, 602, 621, 206, 406-413), ograniczenie orki, ograniczenie rębni zupełnych, prognozowanie szkód, m.in. pożarów, zwiększenie ilości martwego drewna	Szumin Strachów, Łosiewice, ośrodek wypoczynkowy w okolicach Koszelanki nad rzeką Liwiec	Założenia do Planu Urządzenia Lasu wypracowane na KZP mają na celu zachowanie trwałości lasu w długiej perspektywie czasowej w danym miejscu przy zmieniającej się jego strukturze. Prognozowanie szkód i monitoring zagrożeń oraz zwiększenie ilości martwego drewna realizowane jest na bieżąco przez nadleśnictwo. Lasy użytkowane w sposób zrównoważony mogą wiązać CO ₂ dwukrotnie. W ramach gospodarki leśnej pozyskuje się dojrzałe drzewa, zanim zaczną gnić i ponownie uwalniać CO ₂ . Stwarza to przestrzeń	W celu zintensyfikowania wiązania CO ₂ przez las należałoby znacznie obniżyć wiek rębności (dla sosny do 60 lat). Z badań naukowych wynika, że dwa 60-letnie pokolenia lasu w okresie 120 lat zwiążą o 40 % więcej CO ₂ niż jedno pokolenie 120-letnie. Każdy z gatunków drzew ma swoje optimum ekologiczne oraz warunki pozwalające na odnowienie i wzrost. Rębnie zupełne ograniczone są do siedlisk właściwych dla gatunków światłolubnych.

			<p>i światło dla nowych drzew, które rosną szybciej w takich warunkach i ponownie aktywnie pobierają CO₂. Tworzony jest nowy magazyn węgla, podczas gdy poprzednie składowanie trwa nadal w pozyskanym i zużytym drewnie. Im dłużej drewno pozostaje w użyciu, tym dłużej związany pozostaje węgiel. Budowanie z drewna jest szczególnie długotrwałą formą wiązania węgla w materiale.</p> <p>W zakresie ochrony przeciwpożarowej Nadleśnictwo Łochów przykładą dużą wagę do monitorowania stanu drzewostanów.</p> <p>Zgodnie z protokołem z KZP w części planistycznej Planu Urządzenia Lasu, po ocenie zdrowotnego i sanitarnego stanu lasu oraz przeanalizowaniu aktualnych i przewidywanych uszkodzeń i zagrożeń, zamieszczone zostaną kierunkowe zadania z zakresu ochrony lasu, w tym ochrony przeciwpożarowej wraz z mapami przeglądowymi.</p> <p>Ponadto prognozowanie szkód realizowane jest corocznie przez nadleśnictwo w oparciu o najnowszą wiedzę i przepisy. Metody prognozowania, tabele z wartościami krytycznymi szkodników, powodujących konieczność podjęcia działań ograniczających opisane są w Instrukcji Ochrony Lasu. Przekroczenie wartości krytycznych liczebności szkodników jest elementem kluczowym dla podjęcia decyzji o konieczności wykonania działań ograniczających ich liczebność.</p>	<p>Zmiany klimatyczne niewątpliwie mają wpływ na zachowanie się gatunków czy też pojawianie się szkodników, dotychczas niewystępujących lub występujących rzadko w naszej strefie klimatycznej. Także z tych względów niezbędne są narzędzia pozwalające na szybką przebudowę drzewostanów, w tym rębnia zupełna.</p> <p>Nadleśnictwo pozostawia do naturalnego rozkładu drzewa na powierzchniach objętych użytkowaniem rębnym, a w zabiegach pielęgnacyjnych pozostawia drzewa martwe.</p> <p>Właściwe przygotowanie gleby jest istotne dla odnowienia powierzchni w ustawowym okresie 5 lat. W trakcie prac przygotowujących do odnowienia podejmuje się decyzję, czy przygotowanie gleby jest potrzebne, a jeśli tak to, jaką formę powinno przyjąć - uwzględniając siedlisko oraz sposób odnowienia drzewostanu (naturalny, sztuczny). Jest to element, który co do zasady nie jest planowany w pul (zapisy kierunkowe dotyczące ochrony gleby znajdują się w Programie Ochrony Przyrody).</p>
15	Strategie UE – 10% obszaru w ochronie ścisłej, wzrost różnorodności biologicznej, zaniechanie rębni zupełnych	Szumin, Urle	Strategia UE mówi o konieczności objęcia ochroną ścisłą 10% powierzchni gruntów w skali kraju. Jest to założony cel, ogólny kierunek polityki. W chwili uzyskania mocy prawnej w postaci Rozporządzenia	Mozaika siedlisk wynikająca z występowania obok siebie różnych faz wiekowych lasu pozytywnie wpływa na różnorodność biologiczną.

			<p>UE lub ustawy krajowej, na tej podstawie zostaną wyznaczone obszary objęte ochroną oraz przepisy w nich funkcjonujące.</p> <p>RDLP w Warszawie sporządza projekt pul w oparciu o obowiązujące przepisy.</p> <p>Założenia do Planu Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Łochów służą określaniu metod odnowienia, projektowania składów odnowieniowych upraw. Przyjmuje się kilka rozwiązań, tak by elastycznie postępować w określonych lokalizacjach. Wszystkie przyjęte rozwiązania mają na celu stworzenie stabilnych wielogatunkowych i wielogeneracyjnych drzewostanów.</p> <p>W Nadleśnictwie różnymi formami ochrony przyrody objęte jest ok. 74% terenu (8 rezerwatów, 1 park krajobrazowy, 1 obszar chronionego krajobrazu, 6 obszarów Natura 2000, 25 użytków ekologicznych). Dodatkowo pozostawiane są fragmenty drzewostanów do naturalnego rozpadu, które docelowo będą stanowiły ok. 5% powierzchni.</p>	<p>Powierzchnie otwarte, takie jak młode uprawy sprzyjają różnorodności biologicznej. Pojawiają się na nich gatunki roślin, żyjących w uśpieniu, a do pełnego rozwoju potrzebujących dużej ilości światła. Należy mieć na uwadze, że poza wyjątkami dotyczącymi siedlisk, które służą ochronie lelka oraz lerki, dopuszczone są zręby zupełne o maksymalnej powierzchni 4 ha.</p> <p>Zrębowy sposób zagospodarowania, uwzględniając wiek drzewostanów i możliwy nawrót cięć, tworzy zróżnicowany krajobraz, daje możliwość rozwoju w odmiennych warunkach świetlnych, wzbogaca strukturę pionową drzewostanów, co sprzyja bioróżnorodności.</p>
16	Zwiększenie liczby pomników przyrody – zapis w POP o wyszukiwaniu drzew i sporządzaniu dokumentacji, jako zadanie nadleśnictwa	Szuminy	<p>W protokole z KZP znajduje się zapis o inicjatywie nadleśnictwa w tym zakresie.</p>	<p>Zasady ustanawiania pomników przyrody, w tym, jaki obiekt można za niego uznać określone są w ustawie o ochronie przyrody oraz rozporządzeniu ministra środowiska w sprawie kryteriów uznawania tworów przyrody żywej i nieożywionej za pomniki przyrody. Pomniki przyrody są ustanawiane uchwałą rady gminy. Nadleśnictwo podejmuje takie inicjatywy w oparciu o ww. przepisy. Należy jednocześnie mieć na uwadze, że ilość pomników przyrody zależy od uwarunkowań przyrodniczo-historycznych, a o ich ostatecznej liczbie decyduje rada gminy, jako organ właściwy do ich</p>

				ustanowienia. Tym samym zwiększenie ich liczby nie jest zależne wyłącznie od działań nadleśnictwa.
17	Wniosek o utworzenie zespołu lokalnej współpracy	Szumin, Urle	Zgodnie z zapisami protokołu z KZP, do współpracy będzie zaproszona możliwie jak najszersza grupa interesariuszy korzystających z lasu, w tym: organizacje społeczne, samorządowcy, wędkarze, ornitologodzy, drzewiarze, myśliwi, itd.	Aktualnie obowiązująca Instrukcja Urządzania Lasu nie przewiduje powoływania zespołu lokalnej współpracy. Może zostać powołane gremium dyskusyjne reprezentujące interesy społeczności lokalnej (samorząd lokalny), przemysłu drzewnego, pracowników zakładów usług leśnych, organizacji pozarządowych.
18	Zaprzestanie „wycinek” w promieniu 0,5 km od granic rezerwatów i parków krajobrazowych	Łosiewice	W PUL wprowadzony zostanie dotychczas stosowany zapis w odniesieniu do drzewostanów otaczających rezerwaty przyrody: „W przypadku wykonywania użytkowania rębego należy pozostawiać strefę buforową w postaci pasa starodrzewu o szerokości min. 40-50 m od granicy rezerwatu przyrody. W buforze nie będą wykonywane zręby zupełne”. Celem zapisu jest zabezpieczenie zbiorowisk roślinnych znajdujących się w rezerwacie przed zaburzeniami spowodowanymi zmianą warunków świetlnych.	Wnioskowany bufor o szerokości 500 m jest zbyt duży (nie znajduje uzasadnienia z punktu widzenia ochrony wartości przyrodniczych rezerwatów) i jego zastosowanie powodowałoby, że powierzchnia wyłączonych z użytkowania drzewostanów w ww. buforze byłaby często większa niż powierzchnia samego rezerwatu. Zaproponowano bufor 40-50 m, który zapewni wystarczającą ochronę ekosystemów znajdujących się w rezerwach przed czynnikami niepożądanymi m.in. wnikaniem obcych gatunków roślin, zmianą warunków świetlnych i wilgotnościowych. W parkach krajobrazowych i w ich otulinach zgodnie z ustawą o ochronie przyrody gospodarka leśna nie podlega ograniczeniu. Zakazy dla parku krajobrazowego mogą być wybrane spośród zakazów, o których mowa w art. 17 ust. 1, ustawy o ochronie przyrody.

19	Zaprzestanie „wycinek” w odległości 2 km od rzek Bug i Liwiec	Łosiewice	<p>W przypadku drzewostanów znajdujących się bezpośrednio przy rzekach, zgodnie z obowiązującą praktyką i stosowanymi zasadami prowadzenia gospodarki leśnej, nie będą prowadzone cięcia zupełne. W przypadku planowania rębni na etapie sporządzania PUL zostanie powyższe odpowiednio uwzględnione poprzez nie planowanie rębni wykorzystujących cięcia zupełne. Pozostawiane będą wywroty i złomy niestwarzające zagrożenia dla trwałości lasów (w szczególności gatunków liściastych). Podejmowane działania muszą uwzględniać zasady ochrony przeciwpowodziowej.</p>	<p>Zaprzestanie cięć w odległości 2 km od rzek Bug i Liwiec nie znajduje uzasadnienia. Dla zabezpieczenia brzegów rzek przed erozją, ich ewentualnego zacienienia (wpływ na warunki fizykochemiczne), jak również dostarczenia ewentualnych miejsc schronienia dla organizmów wodnołądowych bytujących w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki, wystarczającym jest nie wykonywanie cięć zupełnych bezpośrednio przy rzekach. Ponadto, ochrona wyjątkowych walorów doliny Liwca tworzącej ostoję ptaków wodno-błotnych wpisana jest w zakres obszaru Natura 2000 Dolina Liwca PLB140002. Projekt pul będzie ujmował zadania ochronne określone dla tego obszaru, wynikające z Planu Zadań Ochronnych wprowadzonego zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska. Dla ochrony cennych walorów przyrodniczych rzeki Bug w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Łochów zostały utworzone dwa obszary Natura 2000: Ostoja Nadbużańska PLH140011 oraz Dolina Dolnego Bugu PLB140001. Zadania ochronne przejęte Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska dla tych obszarów zostaną ujęte w projekcie PUL.</p>
20	Wniosek o przeprowadzenie inwentaryzacji ornitologicznej w Leśnictwie Szumin oraz wzdłuż rzeki Liwiec	Szumin, Łosiewice		<p>Zgodnie z protokołem, wykonawca projektu PUL nie prowadzi szczegółowych terenowych inwentaryzacji walorów przyrodniczych. Aktualizacja Programu Ochrony Przyrody jest wykonywana na podstawie istniejących opracowań. Informacje z wykonanych</p>

				dotychczas inwentaryzacji znajdują się w Programie Ochrony Przyrody PUL.
21	Wniosek o zatwierdzenie pomników przyrody w nadleśnictwie a nie w gminie lub wprowadzić wewnętrzne zarządzenie nadleśniczego	Szumini		W tym zakresie obowiązują zapisy ustawy o ochronie przyrody. Organem właściwym do ustanawiania pomników przyrody jest rada gminy. Nadleśnictwo może takie obiekty wprowadzić do SILP, jako osobliwości przyrodnicze.
22	Wniosek o uwzględnienie w PUL wniosku NPK o utworzenie powierzchniowych pomników przyrody Skarpa Szumińska i Las Parowy	Szumini	W PUL zostaną uwzględnione obowiązujące i projektowane formy ochrony przyrody.	Zgodnie z IUL, program ochrony przyrody uzupełnia się o projektowane obiekty przewidziane do objęcia jedną z ustawowych form ochrony przyrody, dla których jest skompletowana wymagana dokumentacja, z ewentualnym podaniem ich lokalizacji, powierzchni oraz przedmiotu, celów i zasad ochrony. W przedmiotowym przypadku „Skarpa Szumińska” i „Las Parowy” można będzie uznać za projektowany pomnik przyrody wówczas, kiedy sporządzona zostanie dla nich dokumentacja (może to być w formie wniosku złożonego do rady gminy), w której określone zostaną: proponowana nazwa, obszar, jaki ma on obejmować, jego położenie, cele ochrony, obowiązujące zakazy, w razie potrzeby ustalenia dotyczące jego czynnej ochrony. W przypadku, kiedy taka dokumentacja zostanie złożona do właściwej terytorialnie rady gminy, można będzie uznać proponowane pomniki za planowane i wprowadzić odpowiednie zapisy do PUL.

23	Zaprzestanie „wycinek” wokół rezerwatu Czaplowizna oddz. 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 111, 120, 121, 132, 131, 143, 142	Łosiewice	<p>Wprowadzony zostanie zapis w odniesieniu do drzewostanów otaczających rezerwat przyrody: „W przypadku wykonywania użytkowania rębnego należy pozostawiać strefę buforową w postaci pasa starodrzewu o szerokości min. 40-50 m od granicy rezerwatu przyrody. W buforze nie będą wykonywane zręby zupełne”.</p> <p>Celem zapisu jest zabezpieczenie zbiorowisk roślinnych znajdujących się w rezerwacie przed zaburzeniami spowodowanymi zmianą warunków świetlnych.</p>	<p>Zaprzestanie cięć w całych oddziałach sąsiadujących z rezerwatem przyrody „Czaplowizna” jest zbyt daleko idącym postulatem i jego zastosowanie jest niewspółmierne z punktu widzenia gospodarczego do pożądanych efektów ochrony zbiorowisk roślinnych i siedlisk gatunków znajdujących się w rezerwacie. Za wystarczający należy uznać bufor o szerokości ok. 40-50 m).</p>
----	---	-----------	--	---

Marek Roman

Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów
Państwowych w Warszawie

/podpisano elektronicznie certyfikatem
kwalifikowanym/